

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет/інститут Коломийський навчально-науковий інститут

Кафедра педагогіки і психології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДЖЕРЕЛА З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Освітньо-професійна програма Середня освіта (Історія)

Спеціальність 014 Середня освіта (Історія)

Спеціалізація 014.03 Середня освіта (Історія)

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні
кафедри
Протокол № 1
від “26” серпня 2021 р.

м. Коломия - 2021

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Джерела з історії України
Викладач	Марчук Микола Васильович
Контактний телефон викладача	095 5077102
Е-mail викладача	marchukmv@ukr.net
Формат дисципліни	2. Цикл професійної підготовки. 2.2. Вибіркові дисципліни 2.2.2 Дисципліни вільного вибору студента
Обсяг дисципліни	90 год.; кількість кредитів ECTS – 3
Посилання на сайт дистанційного навчання	
Консультації	середа, 14.00 год. – 16.00 год.

2. Анотація до курсу

В ХХІ столітті людство дедалі пильніше вивчає та осмислює свою багатовікову історію, її повчальні уроки. Спираючись на досвід минулого, воно шукає відповіді на питання й намагається визначити оптимальні шляхи розв'язання завдань сьогодення. Саме тому зростає роль історичної науки, покликаної давати якомога глибші знання, створювати повнішу і правдивішу картину зародження та розвитку світової цивілізації, а також історії кожного окремого етносу, включаючи й український. Всі надбання історичної науки, все багатство історичних знань і досвіду ґрунтуються на обширній джерельній базі, опрацювання якої відбувається як в університеті, так і на уроках історії України в загальноосвітніх школах.

Сучасна концепція вищої історичної освіти в Україні спирається на світову і національну традиції, що передбачає вивчення курсу «Джерела з історії України у професійній підготовці вчителя історії». При вивченні вказаного курсу у хронологічній послідовності та за видовими ознаками аналізуються писемні джерела з історії України від найдавніших часів до наших днів, у тому числі твори античних, візантійських і західноєвропейських авторів, літописи, публічні і приватні

актові матеріали X – XVII ст., статистично-топографічні описи, мемуарна література вітчизняних і зарубіжних авторів, періодика, літературні і діловодні документи державних установ, нормативні, діловодні документи політичних партій новітнього часу. Подаються відомості про найважливіші археографічні українські, російські та польські видання, державні сховища джерел. Важливою особливістю курсу є те, що він зорієнтований на засвоєння і застосування студентами спеціальності 014 Середня освіта (Історія) всього комплексу джерел з історії України, усвідомлених умінь і навичок роботи з ними, необхідних для роботи в навчальних закладах середньої освіти.

3. Мета та цілі курсу

Мета викладання дисципліни – засвоєння і поглиблення теоретичних та практичних знань, умінь і навичок студентів на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 014 Середня освіта (Історія) з дисципліни «Джерела з історії України у професійній підготовці вчителя історії»; опанування і застосування ключових теоретико-методологічних засад і методів вивчення та інтерпретації історичного минулого України на основі джерельної бази; формування інтегральної, загальних, фахових компетентностей, достатніх для ефективного розв'язування стандартних і нестандартних комплексних задач у професійній педагогічній діяльності в навчальних закладах середньої освіти, що характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Завданням є поглиблене вивчення та закріплення теоретичних положень і фактологічного матеріалу, який викладався на лекціях або засвоювався шляхом самостійної роботи студентів. Під час семінарських занять вони повинні розвивати творче й аналітичне мислення та культуру мови, вчитися самостійно аналізувати історичні джерела. Важливим завданням є усвідомлення студентською молоддю значення і місця джерела в історичній науці загалом та при вивченні історії України в навчальних закладах середньої освіти.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- основні концепції сучасного джерелознавства, здійснювати джерелознавчий аналіз зібраної інформації, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості D 3;
- основні групи джерел з історії України;
- основні публікації джерел та їх місцезнаходження;
- класифікацію історичних джерел;
- термінологію навчальної дисципліни.

вміти:

- самостійно організувати освітній процес із врахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, вибираючи продуктивні методи, прийоми, форми та засоби навчання D 12.
- організувати комплексний пошук, неупереджений аналіз та інтерпретацію історичних джерел D 19.

4. Результати навчання (компетентності)

Інтегральна компетентність (C1). Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що потребують інтеграції знань і прийняття рішень у практиці викладання історії і суспільствознавчих предметів у навчальних закладах середньої освіти та у процесі навчання за спеціальністю, що передбачає застосування теорій та методів професійно спрямованих наук і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі.

Фахові (предметні) компетентності:

Наявність системи знань основних теорій та концепцій сучасної історіографії, джерелознавства, здійснення джерелознавчого та історіографічного аналізу зібраної інформації (C12).

Здатність визначати мету та завдання шкільних курсів історії і суспільствознавчих предметів, аналізувати навчальну програму та навчально-методичну літературу, складати плани-конспекти уроків, визначати тип та форму уроку, враховувати пізнавальні можливості учнів ін. (C20) .

Здатність самостійно організувати навчально-виховний процес, добирати ефективні методи, прийоми, форми і засоби навчання, спрямовані на розвиток вікових та індивідуальних особливостей учнів (C21).

Здатність організувати комплексний пошук, неупереджений аналіз та інтерпретацію історичних джерел або інформації методичного характеру (C26).

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	12
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий		
5-й семестр	014 Середня освіта (Історія)	III курс	вибірковий		
Тематика курсу					
Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год.	Вага оцінки	Термін виконання
Тема: Вступ до курсу “Джерела з історії України” 1. Сучасний стан і напрямки подальшого розвитку історичного джерелознавства. 2. Класифікація історичних джерел. 3. Основні методологічні та методичні принципи джерелознавства. 4. Головні фондосховища історичних джерел в Україні. 5. Формування джерельної бази	Лекція 2 год Семінарське заняття 2 год.	1. Власов В. Історичне джерело в арсеналі дидактичних засобів: чи здатна методика подолати втому від історії. <i>Історія в школах України</i> . 2009. №4. С.3–8. 2. Власов В. Роль підручника у формуванні вмінь працювати з історичним джерелом. <i>Історія в школах України</i> . 2009. №6. С.3–9. 3. Войцехівська І. Н. Структура історичного джерелознавства: традиції та сучасні проблеми. <i>Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвідомчий збірник наукових праць</i> . Вип. 3. Джерелознавчі дисципліни. К., 2001. 4. Історичне джерелознавство: Підручник. К.: Либідь, 2002. 5. Джерелознавство історії України: Довідник. К., 1998. 6. Документальные памятники: выявление, учет, использование / Под. ред. С. О. Шмидта. М.: Высшая школа, 1988.	опрацювання матеріалу лекційного заняття, 10 год.	5 б. (вибірково, під час опитування на семінарі).	вересень

<p>історії України. Предмет і завдання. 6. Навчальні функції історичних документів в закладах середньої освіти.</p>		<p>7. Задорожна Л.В. Історичні документи як основа побудови пізнавальних завдань. <i>Історія в школах України</i>. 2002. № 2. С. 35 – 39.</p> <p>8. Задорожна Л.В. Навчальні функції історичних документів. <i>Педагогіка вищої та середньої школи: Зб. наук. праць</i>. Кривий Ріг: КДПУ, 2004. Вип. 7. С.179 – 190.</p> <p>9. Калакура Я.С. Українське історичне джерелознавство: традиції і сучасність. <i>Константи</i>. 1996. №2 (5).</p> <p>10. Зашкільняк Л. <i>Методологія історії: Від давнини до сучасності</i>. Львів, 1999.</p> <p>11. Ляхоцький В. На рубежі тисячоліть: здобутки та перспективи українського джерелознавства. <i>Пам'ять століть</i>. 1998. №5.</p> <p>12. Кри'якевич І.П. Нариси методики історичних досліджень. <i>Український історичний журнал</i>. 1967. №10.</p> <p>13. Місюра В.П. Про скорочену публікацію документів. <i>Історичні джерела та їх використання</i>. Вип. I. К.: Наукова думка, 1964.</p> <p>14. Могорита В.М. Писемне джерело як компонент шкільного підручника з історії України. <i>Педагогічні науки</i>. Вип.LXXIX.</p>			
---	--	---	--	--	--

		<p>Том.1. 2017. С.35–39.</p> <p>12. Міронова І. С. Історичне джерелознавство та українська археографія: спецкурс з джерелознавства, історіографії та методики викладання історії. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 208 с.</p> <p>13. Удод О. Про актуальні проблеми інтеграції історичної науки і освіти. <i>Історія в школах України</i>. 2007. №7. С. 14–18.</p>			
<p>Тема: Іноземні письмові джерела з історії українських джерел I тис. до н.е. – I тис. н.е.</p> <p>1. Давньогрецькі і давньоримські пам'ятки про історію українських земель.</p> <p>2. Візантійські автори VI – X ст. про Україну.</p> <p>3. Відомості про Русь у європейських авторів IX – XI ст.</p>	<p>Лекція 2 год Семінарське заняття 2 год.</p>	<p>1.Археологія та стародавня історія України: Курс лекцій. К., 1992.</p> <p>2.Баран В.Д., Козак Д.Н., Терпиловський Р.В. Походження слов'ян. К., 1992.</p> <p>3.Борисенко В.Й. Нариси історії України. К., 1993.</p> <p>4.Грушевський М.С. Історія України-Руси. К.: Наукова думка, 1991. Т.1.</p> <p>5. Довгопол В.М., Литвиненко М.А., Лях Р.Д. Джерелознавство історії Української РСР.К., 1986.</p> <p>6.Давня історія України: у 2-х кн.. К., 1994.</p> <p>7.Історія України. Нове бачення. К., 1995. Т.1.</p>	<p>опрацювання матеріалу лекційного заняття, 10 год.</p>	<p>5 б. (вибірково, під час опитування на семінарі).</p>	<p>вересень</p>

<p>4. Згадки про слов'ян і Русь у творах арабських авторів. Практичне завдання: Навчально-методичний комплекс для використання в школі.</p>		<p>8. Могорита В.М. Писемне джерело як компонент шкільного підручника з історії України. <i>Педагогічні науки</i>. Вип.LXXIX. Том.1. 2017. С.35–39.</p> <p>9. Міронова І. С. Історичне джерелознавство та українська археографія: спецкурс з джерелознавства, історіографії та методики викладання історії. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 208 с.</p> <p>10. Січинський В. Чужинці про Україну. Львів: Світ, 1991.</p> <p>11. Удод О. Про актуальні проблеми інтеграції історичної науки і освіти. <i>Історія в школах України</i>. 2007. №7. С. 14–18.</p> <p>12. Чмихов М.О., Кравченко Н.М., Черняков І.Т. Археологія та стародавня історія України / М.О. Чмихов, Н.М. Кравченко, І.Т. Черняков. К., 1992.</p>			
<p>Тема: Джерела періоду Давньоруської держави 1. Законодавчі акти давньоруського періоду.</p>	<p>Лекція 2 год. Семінарське заняття 2 год.</p>	<p>1. Баханов К.О. Методичний посібник з історії України. 7клас. Традиції та інновації у навчанні історії в школі. К.: Генеза, 2001. 296 с.</p> <p>2. Джерелознавство історії України. Довідник. – К., 1989.</p> <p>3. Довгопол В., Литвиненко М., Лях Р.</p>	<p>опрацювання матеріалу лекційного заняття, 10 год.</p>	<p>5 б. (вибірково, під час опитування на семінарі).</p>	<p>жовтень</p>

<p>2. Актові матеріали XII – XIV ст.</p> <p>3. Літературні твори.</p> <p>4. Твори агіографічної літератури.</p> <p>5. Історичні документи давньоруського періоду як основа побудови пізнавальних завдань на уроках історії в школі.</p>		<p>Джерелознавство історії Української РСР. К., 1986.</p> <p>4. Задорожна Л.В. Історичні документи як основа побудови пізнавальних завдань. <i>Історія в школах України</i>. 2002. № 2. С. 35 – 39.</p> <p>5. Ковальський Н.П. Анализ архивных источников по истории Украины XVI – XVII веков. Днепропетровск, 1984.</p> <p>6. Макарчук С.А. Писемні джерела з історії України. Львів, 1999.</p> <p>7. Міронова І. С. Історичне джерелознавство та українська археографія: спецкурс з джерелознавства, історіографії та методики викладання історії. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 208 с.</p> <p>8. Свердлов Б.М. От “Закона Русского” к “Русской Правде”. М., 1988.</p> <p>9. Толочко П.П. Історичні портрети. Із історії Давньоруської європейської політики X – XII ст. К., 1991.</p>			
<p>Тема: Літописи як джерела з історії України</p>	<p>Лекція 2 год Семинарське заняття 4 год</p>	<p>1. Алешковський М.Х. “Повість минулих літ” та її редакції. <i>Український історичний журнал</i>. 1967. №3.</p> <p>2. Генсьорський А.І. Галицько-</p>	<p>опрацювання матеріалу лекційного заняття, 10 год.</p>	<p>5 б. (вибірково, під час опитування)</p>	<p>жовтень</p>

<p>1. Поняття та класифікація літописів.</p> <p>2. Давньоруські літописи.</p> <p>3. Українські літописи XIV–XVII ст.</p> <p>4. Західноруські літописи.</p> <p>5. «Козацько-старшинські» літописи.</p> <p>6. Теоретичний аналіз літописної спадщини як писемних джерел у розвитку пізнавальних інтересів учнів на уроках з історії України</p>		<p>Волинський літопис (процес складання, редакції і редактори). К., 1988.</p> <p>3. Борисенко В.Й. Нариси історії України. К., 1993.</p> <p>4. Велика історія України від найдавніших часів. К., 1993. Т.1.</p> <p>5. Власов В. Історичне джерело в арсеналі дидактичних засобів: чи здатна методика подолати втому від історії. <i>Історія в школах України</i>. 2009. №4. С.3–8.</p> <p>6. Власов В. Роль підручника у формуванні вмінь працювати з історичним джерелом. <i>Історія в школах України</i>. 2009. №6. С.3–9.</p> <p>7. Грушевський М. Історія України-Руси. Т.1. К., 1991.</p> <p>8. Історія України. Нове бачення. Т.1. К., 1995.</p> <p>9. Макарчук С.А. Писемні джерела з історії України. Львів, 1999.</p> <p>10. Марченко М.І. Українська історіографія з найдавніших часів до середини XIX ст. К., 1958.</p> <p>11. Місюра В.П. Про скорочену публікацію документів. <i>Історичні джерела та їх використання</i>. Вип. I. К.: Наукова думка, 1964.</p> <p>12. Могорита В.М. Писемне джерело як</p>		<p>на семінарі).</p>	
---	--	--	--	----------------------	--

		<p>компонент шкільного підручника з історії України. <i>Педагогічні науки</i>. Вип.LXXIX. Том.1. 2017. С.35–39.</p> <p>13. Міронова І. С. Історичне джерелознавство та українська археографія: спецкурс з джерелознавства, історіографії та методики викладання історії. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 208 с.</p> <p>14. Софонович Ф. Хроніка з літописів стародавніх. К., 1992.</p> <p>15. Толочко П.П. Нестор-літописець Київської Русі // Український історичний журнал. 1981. №12.</p> <p>16. Толочко П.П. Літописи Київської Русі. К., 1994.</p>			
<p>Тема: Мемуари як вид історичних джерел з історії України</p> <p>1. Особливості мемуарів.</p> <p>2. Класифікація мемуарів.</p> <p>3. Характеристика мемуарів з історії</p>	<p>Лекція 2 год</p> <p>Семинарське заняття 4 год</p>	<p>1. Власов В. Історичне джерело в арсеналі дидактичних засобів: чи здатна методика подолати втому від історії. <i>Історія в школах України</i>. 2009. №4. С.3–8.</p> <p>2. Довгопол В.М., Литвиненко М.А., Лях Р.Д. Джерелознавство історії Української РСР. К., 1986.</p> <p>2. Макарчук С.А. Писемні джерела з історії України. Львів, 1999.</p> <p>3. Місюра В.П. Про скорочену публікацію</p>	<p>опрацювання матеріалу лекційного заняття, 6 год.</p>	<p>5 б. (вибірково, під час опитування на семінарі).</p>	<p>листопад</p>

<p>України.</p> <p>4. Теоретичний аналіз мемуарів як писемних джерел у розвитку пізнавальних інтересів учнів на уроках з історії України</p>		<p>документів. <i>Історичні джерела та їх використання</i>. Вип. I. К.: Наукова думка, 1964.</p> <p>4. Могорита В.М. Писемне джерело як компонент шкільного підручника з історії України. <i>Педагогічні науки</i>. Вип.LXXIX. Том.1. 2017. С.35–39.</p> <p>5. Міронова І. С. Історичне джерелознавство та українська археографія: спецкурс з джерелознавства, історіографії та методики викладання історії. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 208 с.</p> <p>6. Мыцик Ю.А. Записки иностранцев как источник по истории Украины (вторая половина XVI – середина XVII в.). – Днепропетровск, 1981.</p> <p>7. Мыцик Ю.А. Записки иностранцев как источник по истории Освободительной войны украинского народа 1648 – 1654 гг. – Днепропетровск, 1981.</p> <p>8. <u>Писемні джерела з історії України</u>. Режим доступу: http://www.google.com.ua</p> <p>9. Усні й письмові джерела історії України. Режим доступу: gufer.net/history</p> <p>10. Мемуари сучасників як джерело з історії Української революції. Режим доступу: www.nbu.gov.ua</p>			
--	--	--	--	--	--

<p>Тема: Періодика як історичне джерело з історії України</p> <p>1. Принципи класифікації періодичних видань.</p> <p>2. Характеристика періодичних видань з часу заснування до сьогодення.</p> <p>3. Теоретичний аналіз періодичних видань як писемних джерел у розвитку пізнавальних інтересів учнів на уроках з історії України</p>	<p>Лекція 2 год.</p> <p>Семінарське заняття 4 год.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Власов В. Історичне джерело в арсеналі дидактичних засобів: чи здатна методика подолати втому від історії. <i>Історія в школах України</i>. 2009. №4. С.3–8. 2. Вивід прав України. Львів, 1991. 3. Крупський І. Національно-патріотична журналістика України. Львів, 1995. 4. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Івано-Франківськ, 1993. 5. Макарчук С. Писемні джерела з історії України: Курс лекцій. Львів, 1999. 6. Міхновський М. Самостійна Україна. Київ-Львів, 1991. 7. Могорита В.М. Писемне джерело як компонент шкільного підручника з історії України. <i>Педагогічні науки</i>. Вип. LXXIX. Том.1. 2017. С.35–39. 8. Міронова І. С. Історичне джерелознавство та українська археографія: спецкурс з джерелознавства, історіографії та методики викладання історії. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 208 с. 9. Самостійна Україна. Збірник програм українських політичних партій початку ХХ ст. Тернопіль, 1991. 	<p>опрацювання матеріалу лекційного заняття, 4 год.</p>	<p>5 б. (вибірково, під час опитування на семінарі).</p>	<p>листопад</p>

10. Солдатенко В. Більшовицька періодика в Україні. *Український історичний журнал*. 1990. №7.
11. Українська ідея. Постаті на тлі революції. К., 1994.
12. Українська суспільно-політична думка в ХХ ст. Документи і матеріали. Т.1. К., 1993.

6. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу

Структура розподілу балів у ході аудиторно-самостійної роботи студентів (вересень – грудень):

- 1) усні відповіді на семінарських заняттях з використанням візуалізованих презентацій своїх відповідей – 30 балів (три оцінки на дев'яти семінарських заняттях);
- 2) індивідуальна робота: – 20 балів;
- 3) контрольна робота (по темах семінарських занять) – 20 балів;
- 4) колоквіум (тестові завдання по лекційному матеріалі) – 30 балів;

Загальна кількість – 100 балів.

Підсумковий контроль – залік (грудень):

Семестровий контроль у формі заліку передбачає, що підсумкова оцінка (у стобальній шкалі) з навчальної дисципліни визначається як сума оцінок за поточний контроль знань.

Вид контролю	Поточний контроль	Контрольна робота	Колоквіум	Індивідуальне завдання	Підсумкова залікова оцінка
Максимальна кількість балів, яку може набрати студент	30	20	30	20	100

При обчисленні підсумкового семестрового балу враховується:

Поточні оцінки успішності (5 – «відмінно», 4 – «добре», 3 – «задовільно», 2 – «незадовільно») – виставляються під час проведення семінарських занять;

Підсумкова оцінка за семінарські заняття виставляється студенту в кінці семестру за результатами роботи на семінарських заняттях і є середнім арифметичним (заокругленим до сотих) всіх отриманих оцінок за семінарські заняття. Отримані «незадовільні» оцінки враховуються при додаванні оцінок і входять у загальну кількість отриманих оцінок.

Поточний контроль проводиться на всіх видах аудиторних занять. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи. Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між науково-педагогічним працівником та студентами у процесі навчання, забезпечення управління навчальною мотивацією студентів. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як науково-педагогічним працівником для коригування методів і засобів навчання, так і студентами для планування самостійної роботи. Особливим видом поточного контролю є колоквіум. Поточний контроль може проводитись у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на практичних заняттях та лекціях, у формі виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування тощо. Результати поточного контролю враховуються при визначенні підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни.

Студенту, який має наукові публікації, виступи на наукових конференціях, бере активну участь в роботі студентського наукового гуртка, був учасником олімпіад, конкурсів з відповідної (чи суміжної) дисципліни за поданням наукових керівників чи керівників наукових гуртків та рішенням кафедри в підсумковий семестровий бал може додаватись **максимально 10 балів за участь в науковій роботі** (за умови, що підсумковий семестровий бал не перевищує 100 балів).

Принципи оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях

Оцінювання знань студентів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою. На занятті пропонується якісне оцінювання знань студентів шляхом виставлення балів від «1» до «5». Позначення «0» виставляється студентові за відмову від відповіді на занятті через невідповідність, що впливатиме на його підсумкову рейтингову оцінку в кінці семестру. Кожен студент зобов'язаний взяти участь не менше як на одній третині семінарських занять, проведених у групі впродовж семестру.

Пропущене заняття або негативну оцінку студент зобов'язаний «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем. При цьому може виставлятися оцінка, а попередня не впливатиме на середній бал студента.

Завдання контролю знань студентів під час проведення семінарських занять зводяться до того, щоб:

- виявити обсяг, глибину і якість сприйняття (засвоєння) матеріалу, що вивчається;
- визначити недоліки у знаннях і намітити шляхи їх усунення;
- виявити ступінь відповідальності студентів і ставлення їх до роботи;
- стимулювати інтерес студентів до предмета і їх активність у пізнанні.

Контроль знань студентів під час проведення семінарських занять може відбуватись в наступних **формах**:

- детальний усний аналіз поставлених питань;
- вибіркоче усне опитування «з місця»;
- дискусійне обговорення питань;
- індивідуальне розв'язування практичних завдань, проблемних запитань чи завдань;
- фронтальне стандартизоване опитування за картками, тестами протягом 5-10 хв;

- письмова (до 30 хв.) самостійна робота по варіантах тощо.

Критерії поточної оцінки («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»)

Оцінка «п'ять» ставиться, якщо студент(ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти; відповідь чітка і завершена, у письмовій роботі не повинно бути помилок. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної і зарубіжної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, вміє ставити під сумнів сталі принципи та ідеї. Знає джерелознавчу історичну термінологію і наукову періодизацію, володіє понятійним апаратом, відмінно орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати джерела з історії України. Повною мірою володіє історичним критичним мисленням, аналізом (вміти класифікувати джерельну інформацію на компоненти, розуміючи їх взаємозв'язки та організаційну структуру). Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем; будує переконливу аргументацію, рецензує відповіді ровесників. Вміє організовувати комплексний пошук, неупереджений аналіз та інтерпретацію історичних джерел (як українською, так й іноземними мовами); може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності.

Може використати інноваційні технології. Має аналітичне та синтетичне мислення. Бере активну участь у групових формах роботи в межах етики професійних взаємин, зокрема дискусіях, прес-конференціях, формує аргументацію, базовану на здобутих знаннях, демократичних переконаннях і гуманістичних цінностях; застосовує оптимальну стратегію діяльності, бере на себе відповідальність; проводить рефлексію, самооцінку та коригування пізнавальної діяльності;

вміє долати труднощі, вдосконалює з високим рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції тощо. Використовує під час навчання джерельний матеріал, здатен(на) його пропагувати через просвітницьку діяльність. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні.

Оцінка «чотири» ставиться, якщо студент(ка) має глибокі і повні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, здатен (на) щодо їх застосування на практиці; відповідь чітка і практично завершена, у письмовій роботі є незначні помилки. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Знає історичну термінологію і наукову періодизацію, володіє понятійним апаратом, добре орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вміє класифікувати, систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати джерельний історичний матеріал. Достатньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати певні способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних проблем; будує аргументацію на основі 2-3 доказів, може рецензувати відповіді ровесників. Вміє організовувати пошук, аналіз та інтерпретацію історичних джерел (як українською, так й іноземними мовами); може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора у створенні джерел, однак не може розкрити внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб.

Має певний рівень аналітичного та синтетичного мислення. Бере участь у групових формах роботи в межах етики професійних взаємин, зокрема дискусіях, прес-конференціях, формує

аргументацію (в аргументації зустрічаються окремі неточності), базовану на здобутих знаннях, демократичних переконаннях і гуманістичних цінностях; застосовує оптимальну стратегію діяльності; проводить самооцінку пізнавальної діяльності, вдосконалює з достатнім рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції тощо. Використовує під час навчання джерельний матеріал, здатен(на) його пропагувати через просвітницьку діяльність. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні.

Оцінка «три» ставиться, якщо у студента (ки) є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (більше 50%), елементарні уміння і навички; не здатен (на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; відповідь не чітка і спрощена, у письмовій роботі є суттєві помилки. Ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, а просто перераховує. **Посередньо** знає історичну термінологію і володіє понятійним апаратом, задовільно орієнтується в історичній хронології, не достатньо володіє просторовою компетенцією; не вміє класифікувати, систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати джерельний історичний матеріал. Посередньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) посередньо оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, до кінця не здатен (на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Не може переконливо аргументувати, рецензії відповідей ровесників поверхові. Вміє організувати пошук історичних джерел, але не може їх критично проаналізувати. Не використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Знає історичну персоналістику, але не може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб.

Не використовує інноваційні технології і не має синтетичного мислення. Бере пасивну участь у групових формах роботи в межах етики професійних взаємин, зокрема дискусіях, прес-конференціях; не застосовує оптимальну стратегію діяльності, не бере на себе відповідальність; не проводить рефлексію, самооцінку та коригування пізнавальної діяльності. Керується

моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Вдосконалює з посереднім рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції.

Оцінка «два» ставиться, якщо у студента (ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 25%), відсутні уміння і навички, тому не здатен (на) їх використати на практиці; відповідь не змістовна і не доречна, у письмовій роботі є суттєві помилки (більше 75%). Не ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Практично не знає джерелознавчу термінологію (до 25%), незадовільно орієнтується в історичній хронології (до 25%), не володіє просторовою компетенцією; не вміє класифікувати, систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не здатен (на) оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні. Відсутня об'єктивна і неупереджена аргументація, самооцінка і оцінка інших. Не вміє організовувати пошук історичних джерел, не може їх критично проаналізувати. Не використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Знає історичну персоналістику на рівні переліку історичних постатей.

Не використовує інноваційні технології і не має синтетичного мислення. У групових формах роботи тільки присутній(я) без особистої відповідальності, стратегії; не дотримується норм професійної етики, не виявляє усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей, не вдосконалює здобуті під час навчання компетенції.

Вимоги до
індивідуальної роботи

Індивідуальне завдання з курсу «Джерела з історії України у професійній підготовці вчителя історії» стосується джерелознавчих проблем історії України. Напередодні підготовки індивідуальної роботи студент (-ка) здійснює пошук джерел з наперед обраних тем з історії України.

Структура індивідуальної роботи складається із наступних обов'язкових елементів:

- Вступна частина;
- Аналіз використаної літератури по темі (на 2-3 абзаци);
- Характеристика обраної теми;
- Виклад джерельного матеріалу з відповідними покликаннями;
- Навести історичний ілюстративний матеріал;
- Висновки;
- Список використаної літератури.

Обсяг індивідуальної роботи – 12–15 сторінок.

Критерії оцінювання індивідуального завдання

Критерії	Бали
Глибоке розкриття проблеми, аналіз джерел з відображенням авторської позиції. При захисті використовує значний обсяг джерел і літератури, висновки самостійні, тези здійснені на високому рівні, студент створив значну кількість роздаткового матеріалу. Демонструє на високому рівні здатність використати знання, уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти. Може критично ставитися до результатів своєї праці, бачить шляхи подолання труднощів, виявляє усвідомлення необхідності удосконалення	17-20 балів

	<p>професійних якостей.</p>		
<p>Обґрунтоване розкриття проблеми. Вміє організовувати пошук, аналіз та інтерпретацію історичної інформації; може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Демонструє на достатньому рівні здатність використати знання, уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти. Може критично ставитися до результатів своєї праці, виявляє усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей.</p>	<p>13-16 балів</p>		
<p>Тема розкрита неповно. Демонструє на посередньому рівні здатність використати знання, уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти. Може критично ставитися до результатів своєї праці, виявляє певне усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей.</p>	<p>9-12 балів</p>		
<p>Робота суто компілятивного рівня. Студент може репродуктивно відтворити змісту історичних джерел, однак у його відповіді є помилки. Вміє організовувати пошук історичної інформації, але не може її критично проаналізувати. Не достатньо використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси під час підготовки завдання. Визначає роль</p>	<p>5-8 балів</p>		

	людського фактора в історії, однак без необхідної аргументації.						
	Проаналізовано лише окремих аспекти. Захист завдання спрощений, із значними помилками. Не здійснено пошук джерельної інформації. Відсутня будь-яка аргументація. Відсутні самостійні висновки і синтетичні зв'язки. Не здатен використати наявний матеріал для роботи в школі. ІКТ використано недоречно. Не виявляє усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей.	1-4 бали					
	Завдання не зараховано	0 балів					
Вимоги до контрольної роботи	<p>Контрольна робота проводиться у письмовому вигляді, має декілька варіантів формалізованих завдань рівнозначної складності, на виконання яких відводиться 45 хвилин. Кожен варіант містить 7 завдань (1 – 2 – теоретичні, 3 – знання термінів, 4–7 – тестові завдання).</p> <p>Розв'язуючи завдання контрольної роботи, студент повинен продемонструвати не репродуктивну, а творчу розумову, креативну діяльність.</p> <p>Критерії оцінки виконання контрольної роботи</p> <p>Оцінка за виконання контрольної роботи виставляється у 20 балах: 1- 10 балів, 2 – 3 бали, 3 – 3 бали, 4-7 – по 1 балу.</p> <table border="1" data-bbox="589 1145 2112 1318"> <thead> <tr> <th data-bbox="589 1145 741 1193">Бали</th> <th data-bbox="741 1145 2112 1193">Критерії оцінювання навчальних досягнень за теоретичне (перше) завдання</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="589 1193 741 1318"></td> <td data-bbox="741 1193 2112 1318"></td> </tr> </tbody> </table>			Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень за теоретичне (перше) завдання		
Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень за теоретичне (перше) завдання						

	1-2	<p>У студента (ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 25%), відсутні уміння і навички, тому не здатен (на) їх використати на практиці; у письмовій роботі є суттєві помилки (більше 75%). Не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не здатен оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні. Відсутня об'єктивна і неупереджена аргументація. Не має синтетичного мислення, безвідповідально ставиться до обраного фаху.</p>
	3-6	<p>Ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства. Посередньо знає джерелознавчу термінологію і володіє понятійним апаратом, не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичні джерела. Посередньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) посередньо оцінювати та інтерпретувати джерела з історії України, до кінця не здатен (на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Не може переконливо аргументувати. Не має синтетичного мислення, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Демонструє вдосконалення з низьким рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції.</p>
	7-8	<p>Студент(ка) має глибокі і повні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, здатен(на) щодо їх застосування на практиці; відповідь чітка і практично завершена, є незначні помилки (не більше 4). Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної і зарубіжної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Вміє класифікувати історичні джерела, але не достатньо їх інтерпретує. Знає джерелознавчу термінологію, володіє понятійним апаратом, добре орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією; створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії,</p>

	9-10	<p>вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Демонструє вдосконалення з достатнім рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції.</p> <p>Студент(ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти; відповідь чітка і завершена, у відсутні помилки (не більше 2). Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної і зарубіжної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, вміє ставити під сумнів сталі принципи та ідеї. Знає джерелознавчу термінологію. На високому рівні володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні. Демонструє вдосконалення з високим рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції.</p>
Семінарські заняття	Тема 1. Методика використання історичних джерел у сучасних умовах розвитку історичних знань в закладах середньої освіти. (2 год.)	

	Тема 2. Історичні документи давньоруського періоду як основа побудови пізнавальних завдань на уроках історії в школі. (2 год.)
	Тема 3. Законодавчі акти з історії України XI – першої половини XVII ст. Практичне завдання: Підготовка навчально-методичного комплексу для використання в школі. (2 год.)
	Тема 4. Теоретичний аналіз літописної спадщини як писемних джерел у розвитку пізнавальних інтересів учнів на уроках з історії України (2 год.).
	Тема 5. Теоретичний аналіз іноземних джерел XV – XVIII ст. про Україну у розвитку пізнавальних інтересів учнів на уроках історії (2 год.).
	Тема 6. Політичні твори і публіцистика XVIII – першої половини XIX ст. Практичне завдання: Підготовка навчально-методичного комплексу для використання в школі. (2 год.)
	Тема 7. До питання використання програмних матеріалів українських політичних партій кінця XIX – початку XX ст. на уроках історії (2 год.).
	Тема 8. Використання джерела з історії української державності в 1917 – 1922 рр. як засіб формування історичних компетентностей учнів (2 год.).
	Тема 9. Правова документація України у складі СРСР. Державотворчі акти незалежної України. Практичне завдання: Підготовка навчально-методичного комплексу для використання в школі. (2 год.).
	Семінарські заняття покликані утвердити у студентів конкретні знання з дисципліни, розвивати мислення, формувати навички роботи з джерелами, публічних виступів, умінню проводити дискусії на актуальні теми з джерелознавства історії України та визначати їхнє місце у вивченні історії.
Умови допуску до підсумкового контролю	Належне виконання: 1) змісту питань планів семінарських занять (вересень – грудень). Для цього необхідно готувати конспекти семінарських занять. Вітається якісна підготовка візуалізованих презентацій відповідей на семінарські питання. Однак слід пам'ятати, що візуалізована презентація тільки доповнює

	підготовлену основну відповідь студента (-ки); 2) підготовка індивідуальної роботи впродовж вересня – листопада. Виконання цих завдань передбачає якісну пошукову працю, творчий підхід до оформлення студентом (-кою) роботи; 3) написання контрольної роботи; 4) здача колоквиуму.

7. Політика курсу

Лекції передбачають системний і послідовний виклад навчального матеріалу. Відвідування лекцій для студентів є обов'язковим.

Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять також є обов'язковою умовою успішного вивчення курсу. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії, прес-конференції, захист індивідуального завдання ін. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, альтернативна теза чи спростування поданої, а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що дійсно сприятиме розгляду проблеми. Важливим є використання студентами джерел з історії України для майбутньої професії «вчитель історії і суспільствознавчих предметів», вміння формувати навчально-методичний комплекс з тем для використання в школі.

Політика курсу «Джерела з історії України у професійній підготовці вчителя історії» передбачає Perezдачу усіх невиконаних завдань в силу серйозних запізнь на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності студента (-ки) на лекції чи семінарському занятті, отримання негативної оцінки на семінарських заняттях або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт – середа, 14.00 год. – 16.00 год. У випадку запозичених робіт, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування), недобропорядної поведінки в аудиторії викладач пропонує студентові (-ці) повторно виконати необхідний вид роботи.

8. Рекомендована література

1. Толочко П.П. Літописи Київської Русі. К., 1994.
2. Чмихов М.О., Кравченко Н.М., Черняков І.Т. Археологія та стародавня історія України. К., 1992.
3. Січинський В. Чужинці про Україну. Львів: Світ, 1991.
4. Тишик Б., Вівчаренко О. Українська Народна Республіка. Коломия. 1994.

Інформаційні ресурси

1. Писемні джерела з історії України. Режим доступу: <http://www.google.com.ua>
2. Мемуари сучасників як джерела історії Української революції. Режим доступу: www.nbuy.gov.ua
3. Історичні джерела та їх використання. Режим доступу: www.history.org.ua
4. Джерела особового походження. Режим доступу: www.archives.gov.ua
5. Археографічні комісії України. Режим доступу: uk.wikipedia.org.ua
6. www.history.org.ua

Викладач

кандидат історичних наук, доцент М.В. Марчук

